

Af Peter Bryd Pedersen

Denne artikel er en opfølgnings på en tidligere "Helikopter"-artikel om en af de først uddannede danske psykoanalytikere, psykiateren Poul Færgeman (1967), der inden han i 1959 blev ansat på Sindssygehuset Risskov havde praktiseret PSA i USA. Poul Færgeman fandt frem til, at moderne neurotikere (1950'erne og 60'erne) var forskellige fra de neurotikere (mest kvinder), som Freud fandt i det standsopdelte kejserlige Wien i 1890'erne.

Freuds analyse var at afdække de overvejende seksuelle konflikter, som plagede patienten med fobier og hæmninger og dermed finde en mere fri/frugtbar forbindelse mellem drifternes id (det) og jeg'et.

Ganske anderledes i sidste halvdel af det 20. århundrede, "Den moderne neurotiker", skriver Færgeman i Information 1964, kommer nu til psykiater p.g.a. "en almindelig psykisk malaise", "hans liv er uden indhold og mening", personen er "ængstelig eller angst, uden at vide hvorfor"... "alt er futilt, hvad skal jeg gøre med mit liv?"

Neurosen er nu ikke længere en konflikt mellem libidos krav og overjegets, samfundets "snærende bånd", men Færgeman finder i stedet en "træt"..."desperat søgen efter

meningen med tilværelsen". Denne nye type er, med den individualistiske livsstils udbredelse efter 1945 og nedbrydningen af traditionelle strukturer af lydighed og beskyttelse, også blevet almindelige i danske konsultationer.

Den amerikanske historiker Christopher Lasch blev internationalt kendt med sit hovedværk "Narcissismens Kultur" 1979 (på dansk 1982) om "det selvoptagne vesterlandske menneske".

Ud fra bl.a. efterkrigstidens litteratur om narcissisme beskriver Lasch også skiftet "fra instinktpsykologi til ego-psykologi": ikke mere fortrængning, i stedet klager pt. over "en vag, diffus utilfredshed med livet", eksistensen er "futil". Han beskriver "en vag fornemmelse, men dog altgennemtrængende følelse af tomhed og nedtrykthed". Selvgtelsen lille, men stor sult efter anerkendelse.

Trods forskellige af fag har Færgeman og Lasch været i det samme spor i 60'erne (1)

I 1984 kom første bind af Egmont Fondens Fremtidsstudium, Danmark år 2000. Man startede nederst med "De grimme ællinger". I afsnittet om de psykisk syge beskriver Jacques Blum, hvordan forskellige former for afvigelse kan betragtes som et spejlbillede af den "rådende normalitet". Er den nye type "gale" med

Narcissos bliver forelsket i sit eget spejlbillede. Værket "Narcissos" er skabt af den italeriske mester, Caravaggio, fra 1597-99.

narcissistiske træk, som Blum har fundet i 1984, et forvarsel om, at normaliteten er ved at ændre sig i narcissistisk retning? (Blum inspireret af Lasch).

Nu må vi tilbage til den gamle græske myte.

Ynglingen Narcissos blev så forelsket i sit eget spejlbillede i en klar lille sø, at han ikke kunne løsrive sig, men blev til en blomst på bredden. Han havde gentagne gange forsøgt at gribe efter det skønne billede, men ødelagde det derved, også hans tårer forplumrede det!

Mytens poetiske skønhed afdækker grumt narcissismens

kendetegn: den frustrerede selvoptagethed, mangel på empati, usikre grænser mellem et selv og omgivelserne.

Hos Freud er narcissisme en nødvendig og uundgåelig del af libido-driften fra "det". Den gode narcissisme er den, som unge i puberteten gerne skulle finde frem til, den som er halvdelen af det dobbelte kærlighedsbud: " – som dig selv".

Netop teenagere er derfor særligt narcissistiske. Meget kan gå galt her. I puberteten kan den gode narcissisme nemt blive til en dårlig sådan. Især ved traumatiseret opgivelse af

barndommens libido-besættelse af far og mor.

Denne sekundære narcissisme er (i kort form) kendetegnet ved, at en frustreret libido genbesætter jeg'et, efter en forfejlet objektbesættelse (af en anden).

Sekundær narcissisme er vel – gradbøjet – mest almindelig; en del af livets skole, hvor alt ikke serveres på et fad!

Men dårlig narcissisme kan slå sig på samfundsatmosfæren, blive til tidsånden.

Lasch: "Narcissisme synes realistisk at være den bedste måde, at klare det moderne livs spændinger og angst på".

I "Narcissisme på vrangen" (2006, Freuds 150 år) beskriver Bo Möhl den tilstand, der har grebet vort moderne forbrugersamfund: selviscenesættelse, at være på, dyrkelse af kroppen og af at komme frem. Men bag selvoptagetheden lurer selvhadet. Det hele styres af et grandios overjeg, som ikke længere har skyld; men i stedet er præget af storhedsforestillinger, splittet mellem forherligelse og nedvurdering. Dramatiseringen af ens person er truet af frustration og af et udpint, tomt jeg.

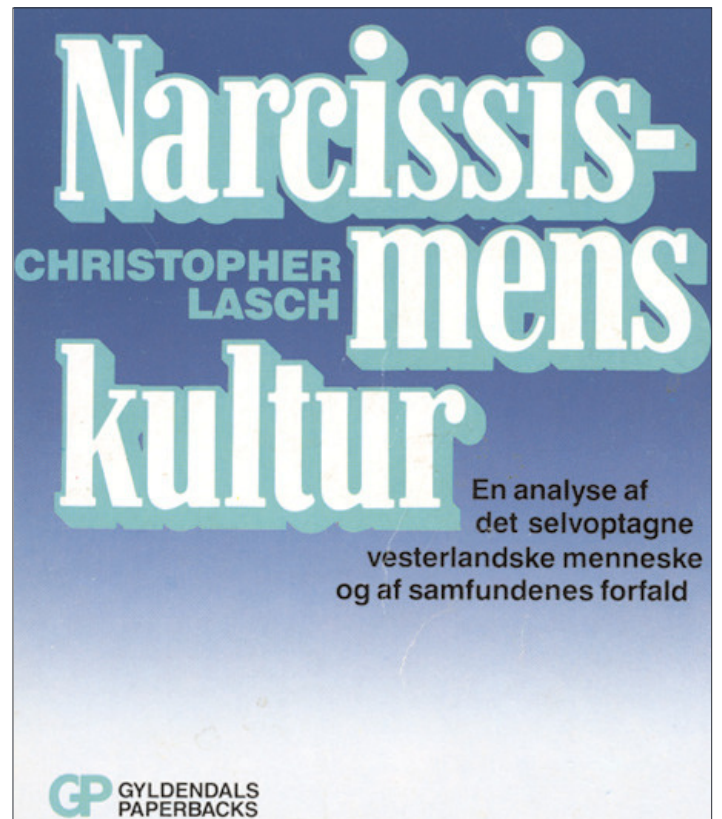
I 1964 beskrev Poul Færgeman i en forskningsoversigt de psykiatriske diagnoser, depression og manio-depressiv sygdom ud fra en freudiansk tolkning.

Disse sindslidelser repræsente-

rede så et tilbagefald til det første infantile lyststadium: det orale. Maniens højdepunkt var "total narcissistisk triumf". Orale personligheder var lykkeligst i "en atmosfære mættet med libido". Man tænkte på "shopaholics".

I 1989 tager sygeplejersken Karin Barré den nye tidsånd ved vingebeinet: "Nutidens karakter siges at være oral eller narcissistisk", grådigt efter "her og nu-tilfredsstillelse". Dette fremmes så vædeligen af massereklame – overalt. Narcissismen skaber sit eget – hedonistiske – univers (hvor forfængelighed ikke rimer på forgængelighed), skilt fra den virkelige levende virkelighed. Vi må herimod genvinde, befri højere værdier, der kommer til os uden vor vilje, det som de guldrandede romantikere fandt i treenigheden Naturen, Historien og Kærligheden (især med, men også uden, Eros). Ånd i stedet for vulgaritet. Dette må kombineres med, hvad Freud og Færgeman kaldte "almindelig elendighed" (i modsætning til den neurotiske), herudfra vokser fælles forståelse for fælles vilkår – og for Guds miskundhed.

(1) Christopher Lasch: "Narcissismens kultur", Gyldendals paperback, 1982. I note til s. 48 opregner Lasch arbejder/artikler om narcissismen fra 50 og 60'erne.

Jørgen Valentin Sonne: Skt. Hansnat. De syges søvn på Helenegraven ved Tisvilde, 1847.

Det stemningsfulde billede af de syge i den danske skærsommernat viser, hvad der netop ikke findes i narcissismens univers. Lidelsens realitet, dyb længsel og overjordisk fred, fælles empati, historiens rødder og overgivelsen til det, der er større end ego.